

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 lutego 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Piotr Mirek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jerzy Grubba

SSN Michał Laskowski

Protokolant Edyta Demiańczuk-Komoń

przy udziale prokuratora del. do Prokuratury Krajowej Krzysztofa Urgacza,
w sprawie **P. S.**, skazanego z art. 56 ust. 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o
przeciwdziałaniu narkomanii i in.,
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie
w dniu 14 lutego 2024 r.,
kasacji, wniesionej przez Prokuratora Generalnego
od wyroku Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej
z dnia 21 marca 2023 r., sygn. akt VII Ka 98/23
zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w Żywcu
z dnia 20 października 2022 r., sygn. akt II K 757/21,

**uchyla zaskarżony wyrok w zakresie w jakim nie zawiera
rozstrzygnięcia o środku probacyjnym z art. 71 ust. 1 ustawy z dnia
29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu narkomanii i w tej części
przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w Bielsku-Białej do
ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Żywcu, wyrokiem z dnia 20 października 2022 r., sygn. akt II K 757/21, uznał P. S. za winnego tego, że w okresie od co najmniej listopada 2018 r. do czerwca 2019 r. w W., U., Ż., C., J. i innych miejscowościach, działając w krótkich odstępach czasu, w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, wbrew przepisom ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, uczestniczył w obrocie znaczną ilością nowej substancji psychoaktywnej w postaci Alfa PHiP-I-fenilo-4-metylo-2-(pirolidyn-I-ylo) pentan-I-on, w ilości co najmniej 425 g i co najmniej 20 g substancji psychotropowej Alfa-PVP, w ten sposób, że:

1. w okresie od listopada 2018 r. do końca stycznia 2019 r. w W. i U., w celu dalszej odsprzedaży, wspólnie i w porozumieniu z A. K. i M. P., za pośrednictwem A. L., nabył od D. S. co najmniej 350 g substancji Alfa PHiP-I-fenilo-4-metylo-2-(pirolidyn-I-ylo) pentan-I-on, o wartości co najmniej 24500 zł;
2. w okresie od lutego do maja 2019 r. w Ż., W., C. i J. – Z., w celu dalszej odsprzedaży, wspólnie i w porozumieniu z M. P., za pośrednictwem A. L., nabył od E. S. i D. P. co najmniej 75 g substancji Alfa PHiP-I-fenilo-4-metylo-2-(pirolidyn-I-ylo) penlan-1-on, o wartości co najmniej 5850 zł;
3. w nieustalonym dniu w okresie od marca do czerwca 2019 r. w Ż., w celu dalszej odsprzedaży, nabył od mężczyzny o imieniu K. co najmniej 20 g substancji psychotropowej w postaci Alfa-Pirolidynopentiofenonu (Alfa-PVP), za kwotę 600 zł, przy czym z popełnienia przestępstwa uczynił sobie stałe źródło dochodu,

czym wyczerpał znamiona przestępstwa z art. 56 ust. 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii w zw. z art. 12 § 1 k.k. i art. 65 § 1 k.k. i za to na mocy art. 56 ust. 3 wymienionej ustawy wymierzył mu karę 3 miesięcy pozbawienia wolności i karę roku ograniczenia wolności, polegającą na obowiązku wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 20 godzin w stosunku miesięcznym oraz karę 50 stawek dziennych grzywny po 10 zł każda. Ponadto, wobec oskarżonego orzeczono przepadek korzyści majątkowej uzyskanej z popełnienia przestępstwa w kwocie 11692 zł.

Powyższy wyrok został zaskarżony w zakresie orzeczenia o karze apelacją obrońcy oskarżonego. Podnosząc zarzut rażącej surowości kary apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez wymierzenie oskarżonemu kary roku pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 5 lat próby.

Wyrokiem z dnia 21 marca 2023 r., sygn. akt VII Ka 98/23, Sąd Okręgowy w Bielsku-Białej zmienił zaskarżony wyrok w zakresie dotyczącym oskarżonego P. S. w ten sposób, że w miejsce kar orzeczonych przy zastosowaniu art. 37b k.k., stosując art. 60 § 2 i § 6 pkt 3 k.k. wymierzył mu karę 9 miesięcy pozbawienia wolności.

Na podstawie art. 69 § 1 k.k. i art. 70 § 2 k.k. wykonanie orzeczonej kary warunkowo zawiesił na okres próby wynoszący 5 lat, a na podstawie art. 73 § 2 k.k. oddał oskarżonego w okresie próby pod dozór kuratora sądowego.

Kasację nadzwyczajną od powyższego wyroku wniósł Prokurator Generalny, zaskarżając go na niekorzyść oskarżonego, w części dotyczącej orzeczenia o karze, w zakresie, w którym nie zawiera on obligatoryjnych rozstrzygnięć w przedmiocie nałożenia obowiązku poddania się leczeniu lub rehabilitacji w podmiocie leczniczym oraz środka probacyjnego.

Skarżący zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego, a to:

1. art. 71 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, polegające na nieorzeczeniu środka w postaci obowiązku poddania się leczeniu lub rehabilitacji w podmiocie leczniczym w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej, wobec będącego osobą uzależnioną P. S., w związku z wymierzeniem przez Sąd Okręgowy za przypisane wymienionemu oskarżonemu przez Sąd *meriti* przestępstwo z art. 56 ust. 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii w zw. z art. 12 § 1 k.k. i art. 65 § 1 k.k., pozostające w związku z używaniem środka odurzającego, substancji psychotropowej lub nowej substancji psychoaktywnej, kary 9 miesięcy pozbawienia wolności, której wykonanie zostało warunkowo zawieszone na okres 5 lat próby;
2. art. 72 § 1 k.k., polegające na nieorzeczeniu wobec P. S. środka probacyjnego wymienionego we wskazanym przepisie, przy jednoczesnym braku orzeczenia wobec wymienionego oskarżonego środka karnego w związku wymierzeniem oskarżonemu przez Sąd Okręgowy kary 9 miesięcy pozbawienia wolności, której wykonanie warunkowo zawieszono na okres próby w rozmiarze 5 lat.

Mając na względzie powyższe uchybienia, skarżący wniósł o uchylenie wyroku Sądu odwoławczego w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Najwyższy stwierdził, co następuje.

Kasacja okazała się skuteczna jedynie o tyle, że w wyniku jej rozpoznania koniecznym stało się uchylenie zaskarżonego wyroku, w zakresie, w jakim nie zawiera rozstrzygnięcia o środku probacyjnym z art. 71 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii i przekazanie sprawy w tej części Sądowi Okręgowemu w Bielsku-Białej do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Niezasadnym był natomiast podniesiony w kasacji zarzut obrazy art. 72 § 1 k.k. Powody jego nieuwzględnienie przedstawione zostaną w pierwszej kolejności.

Zgodnie z dyspozycją art. 72 § 1 k.k., zawieszając warunkowo wykonanie kary pozbawienia wolności, sąd zobowiązuje, a jeżeli orzeka środek karny, może zobowiązać skazanego do określonego zachowania, wskazanego w pkt 1 – 8 wymienionego przepisu.

Prawdą jest, że Sąd odwoławczy zawieszając oskarżonemu warunkowo wykonanie orzeczonej kary pozbawienia wolności, nie zawarł w swoim orzeczeniu rozstrzygnięcia, które wprost zobowiązywałby oskarżonego do postępowania w jeden ze sposobów określonych w art. 72 § 1 pkt 1 - 8 k.k. Nie oznacza to jednak, że w tym zakresie zaskarżony wyrok nie czyni zadość wymogom prawa. Nie można przecież pomijać tego, że na podstawie art. 73 § 2 k.k., Sąd odwoławczy oddał oskarżonego pod dozór kuratora sądowego. Dozór orzeczony na tej podstawie stanowi środek probacyjny w rozumieniu Kodeksu karnego (tak m.in. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 16 lipca 2009 r., V KK 132/09). Nie ulega też wątpliwości, że oddanie pod dozór kuratora sądowego jest środkiem probacyjnym, którego realizacja wyczerpuje w pełnym zakresie wykonanie zobowiązania, które stanowi środek probacyjny z art. 72 § 1 pkt 1 k.k., a obejmuje jedynie obowiązek informowania sądu lub kuratora o przebiegu okresu próby. Należy uznać, że orzeczenie środka probacyjnego o większej dolegliwości, cechującego się wyższym rygoryzmem nadzoru, spełnia warunki, o których mowa w art. 72 § 1 pkt 1 k.k. Od strony materialnej środek z art. 73 § 2 k.k. – przy uwzględnieniu przepisów Kodeksu

karnego wykonawczego określających prawa i obowiązki kuratora sądowego oraz sposób wykonywania dozoru (art. 169 – 173) – zawiera w sobie wszystkie elementy środka z art. 72 § 1 pkt 1 k.k. Wnioskowanie odmienne prowadziłyby do rezultatów trudnych do akceptacji: okazałoby się bowiem, że obowiązek orzeczenia środka karnego zachodzi w przypadku sprawcy objętego pełnym dozorem, ale nie wiąże już, jeśli doszłoby do orzeczenia obowiązku informacyjnego, o którym mowa w art. 72 § 1 pkt 1 k.k. W konsekwencji należy uznać, że Sąd odwoławczy zastosował wymagany środek probacyjny, zaś zaskarżony wyrok nie narusza art. 72 § 1 k.k.

Inaczej rzecz przedstawia w przypadku braku orzeczenia obowiązku poddania się leczeniu lub rehabilitacji, o którym mowa w art. 71 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii (dalej: u.p.n.). W tym zakresie kasacja okazała się co do zasady słuszna, z tym jednak zastrzeżeniem, że z uwagi na wskazane niżej braki postępowania odwoławczego, w chwili obecnej przedwczesnym byłoby przesądzanie ostatecznego kształtu rozstrzygnięcia Sądu odwoławczego. Uwzględnienie zarzutu kasacji nie oznacza też, że Sąd Najwyższy w całości podzielił argumentację przedstawioną na jego poparcie. Dotyczy to m. in. wywodów dotyczących charakteru środka, o którym mowa w wymienionym przepisie. Nie można podzielić przedstawionego w kasacji zapatrywania, zgodnie z którym instrument wskazany w art. 71 ust. 1 u.p.n. ma charakter środka zabezpieczającego. W kasacji nie przedstawiono żadnej szerszej argumentacji, przemawiającej za prawidłowością postawionej w niej tezy. Z pewnością nie stanowi jej wyliczenie przedstawicieli doktryny prezentujących takie zapatrywanie. W ocenie Sądu Najwyższego wskazać można na szereg okoliczności, które przemawiają za uznaniem, że przywołany artykuł stanowi *lex specialis* względem art. 72 k.k., statuując właśnie środek probacyjny, który poszerza zawarty w tym przepisie katalog.

Po pierwsze, art. 72 § 1 pkt 6 k.k. wskazuje, że jednym ze środków probacyjnych możliwych do orzeczenia na podstawie tego przepisu, jest obowiązek „poddania się terapii uzależnień”. Umieszczenie obowiązku terapii uzależnień w katalogu środków probacyjnych świadczy o tym, że może być ona wykonywana zarówno w postaci środka zabezpieczającego, jak i środka probacyjnego. W konsekwencji należy uznać, że terapeutyczny charakter instrumentu z art. 71 ust. 1 u.p.n. nie przesądza, że stanowi on środek zabezpieczający. Po drugie, orzeczenie

środka z art. 71 ust. 1 u.p.n. zostało powiązane z wymierzeniem kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. Nie wiąże się on z żadną inną karą. Z powyższego także wywodzić należy jego probacyjny charakter. Po trzecie, nie można tracić z pola widzenia, że poddanie się obowiązkowi terapeutycznemu stanowi warunek pozytywnego zakończenia okresu próby. Po czwarte, środek, o którym mowa w art. 71 ust. 1 u.p.n. ma charakter terminowy – może być wykonywany nie dłużej, niż trwa okres próby. Powyższe koresponduje ze stanowiskiem Sądu Najwyższego zawartym w wyroku z dnia 10 grudnia 2008 r., II KK 106/08, gdzie wskazano, że istotą środków probacyjnych, nakładanych na podstawie art. 72 § 1 i § 2 k.k. jest to, iż mogą być one wykonywane, ale także egzekwowane, wyłącznie w okresie próby. Tymczasem cechą środków zabezpieczających jest ich bezterminowość, wynikająca z celu ich stosowania (tak trafnie M. Pyrcak-Górowska, Komentarz do art. 71 u.p.n., Kraków 2019).

Sąd odwoławczy, modyfikując wyrok Sądu pierwszej instancji, orzekł wobec oskarżonego karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. W ten sposób wykreował nową sytuację prawną. Sąd pierwszej instancji nie był zobligowany do orzeczenia obowiązku poddania się leczeniu lub rehabilitacji – zastosował bowiem wobec oskarżonego karę pozbawienia wolności o charakterze bezwzględnym. W takiej sytuacji nie wiązała go dyspozycja art. 71 ust. 1 u.p.n., odnosząca się do kary pozbawienia wolności, której wykonanie warunkowo zawieszono. Dopiero w wyniku postępowania apelacyjnego, wskutek zmiany orzeczenia o karze, uaktualniła się podstawa orzeczenia obowiązku probacyjnego o charakterze obligatoryjnym.

Zgodnie z treścią art. 71 ust. 1 u.p.n.: „W razie skazania osoby uzależnionej za przestępstwo pozostające w związku z używaniem środka odurzającego, substancji psychotropowej lub nowej substancji psychoaktywnej na karę pozbawienia wolności, której wykonanie warunkowo zawieszono, sąd zobowiązuje skazanego do poddania się leczeniu lub rehabilitacji w podmiocie leczniczym w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej i oddaje go pod dozór wyznaczonej osoby, instytucji lub stowarzyszenia”. W razie zaistnienia przesłanek, o których mowa w tym przepisie sąd musi orzec obowiązek leczenia lub rehabilitacji.

Oskarżony został skazany za czyn z art. 56 ust. 3 u.p.n. Swoich zachowań

dopuszczał się także po to, by otrzymywać narkotyki od współoskarżonych. Bez wątplenia istniał zatem związek między popełnieniem przez niego przestępstwa, a używaniem środków, o których mowa w cytowanym wyżej przepisie. Trudno wręcz wyobrazić sobie bardziej „podręcznikowy” przykład takiego powiązania. Oskarżony był wreszcie w chwili czynu osobą uzależnioną.

Z uwagi na *ratio legis* unormowania zawartego w art. 71 ust. 1 u.p.n., a także przedstawione w art. 4 pkt 15 i 29 u.p.n. rozumienie pojęć „osoba uzależniona” i „uzależnienie od środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych” należy mieć jednak na względzie, że obowiązkowi, o którym mowa w przywołanym przepisie, nie orzeka się, jeśli w momencie orzekania oskarżony został już wyleczony. Jak trafnie wskazano w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2012 r., III KK 384/11: „Zastosowanie art. 71 ust. 1 u.p.n. jest w stosunku do osoby uzależnionej obligatoryjne, chyba że w chwili wyrokowania okaże się, że z uzależnienia takiego oskarżony został już wcześniej wyleczony”. Jakkolwiek więc samo podjęcie i prowadzenie dobrowolnego leczenia odwykowego nie znosi obowiązku orzeczenia przewidzianego w tym przepisie środka karnego, to już przeprowadzenie efektywnych działań terapeutycznych, zakończonych wyleczeniem, dezaktualizuje nakaz zastosowania przedmiotowego środka. W takiej sytuacji bowiem oddziaływanie terapeutyczne określone w cytowanym przepisie byłoby nieuzasadnione.

Powyższa konstatacja ma istotne znaczenie w realiach niniejszej sprawy. Lektura akt sprawy ujawnia bowiem szereg okoliczności, które wskazują, że w kontekście przesłanek orzeczenia obowiązku poddania się leczeniu lub rehabilitacji z art. 71 ust. 1 u.p.n. sytuacja oskarżonego nie jest jednoznaczna. Nie była ona jednak przedmiotem rozważań Sądu pierwszej instancji ani Sądu odwoławczego. W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd odwoławczy ograniczył się jedynie do wymienienia faktu podjęcia przez oskarżonego terapii jako okoliczności charakteryzującej jego sposób życia po popełnieniu przestępstwa, która przemawia za zastosowaniem wobec niego nadzwyczajnego złagodzenia kary oraz instytucji z art. 69 § 1 k.k.

Ustalenie przez Sąd odwoławczy okoliczności istotnych z punktu widzenia art. 71 ust. 1 u.p.n. było konieczne już choćby dla wyjaśnienia wątpliwości jakie wynikają

z zestawienia wniosków opinii sądowo-psychiatrycznej z wnioskami płynącymi z treści pozostałego zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, które zdają się ze sobą nie korespondować. Zgodnie z opinią sądowo-psychiatryczną z dnia 11 lipca 2021 r. (k. 908-916) oskarżony jest osobą uzależnioną w rozumieniu ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii z dnia 25 lipca 2005 r. Jednocześnie z dokumentów znajdujących się aktach sprawy, w tym dokumentacji medycznej Ośrodka Leczenia, Terapii i Rehabilitacji Uzależnień w D. (koperta oznaczona jako karty 925-967) wynika, że oskarżony przebywał na leczeniu w tej placówce przez ponad rok – od 12 kwietnia 2020 r. do 27 kwietnia 2021 r. W zakres tej dokumentacji wchodzi także dokument wypisu, w którym wskazano, że P. S. został „wypisany jako wyleczony”. Co więcej, w aktach sprawy znajduje się dokument wystawiony przez [...] Towarzystwo [...] Uzależnionych "P" (k. 923), zgodnie z którym oskarżony na dzień 8 lipca 2021 r., w ramach hostelu postrehabilitacyjnego dla osób uzależnionych, korzystał z programu readaptacji społecznej przeznaczonego dla osób po ukończonym procesie terapeutycznym.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok w zakresie w jakim nie zawiera rozstrzygnięcia o środku probacyjnym z art. 71 ust. 1 u.p.n. i w tej części przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Bielsku-Białej do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. Rozpoznając ponownie sprawę w tym zakresie, Sąd odwoławczy, kierując się wskazanymi wyżej zapatrywaniami prawnymi, ustali czy w stosunku do oskarżonego zachodzą przesłanki zobowiązania go do poddania się leczeniu lub rehabilitacji, o których mowa w art. 71 ust. 1 u.p.n., co pozwoli na rozstrzygnięcie kwestii będącej przedmiotem pierwszego zarzutu kasacji.

[PGW]

[ał]